

„Sunrise”

ARTIKELNREEKS

Theosophical University Press, Pasadena, Calif.

De inhoud van dit blad bestaat uit vertaalde artikelen uit het tijdschrift „SUNRISE” dat uitgegeven wordt door de Theosophical University Press, Pasadena, Californië. Belangstellenden die deze vertalingen regelmatig wensen te ontvangen kunnen zich abonneren door storting van f 3.— op Postrekening 395300 t.n.v. J. P. Brakel, Ananasstraat 98, Den Haag. Per jaar verschijnen ongeveer 10 nummers. Zij die zich voor het tijdschrift „SUNRISE” zelf interesseren kunnen een proefnummer aanvragen bij boven genoemd adres.

S U N R I S E
-artikelenreeks.-

No.29

Februari 1961.

INHOUD:

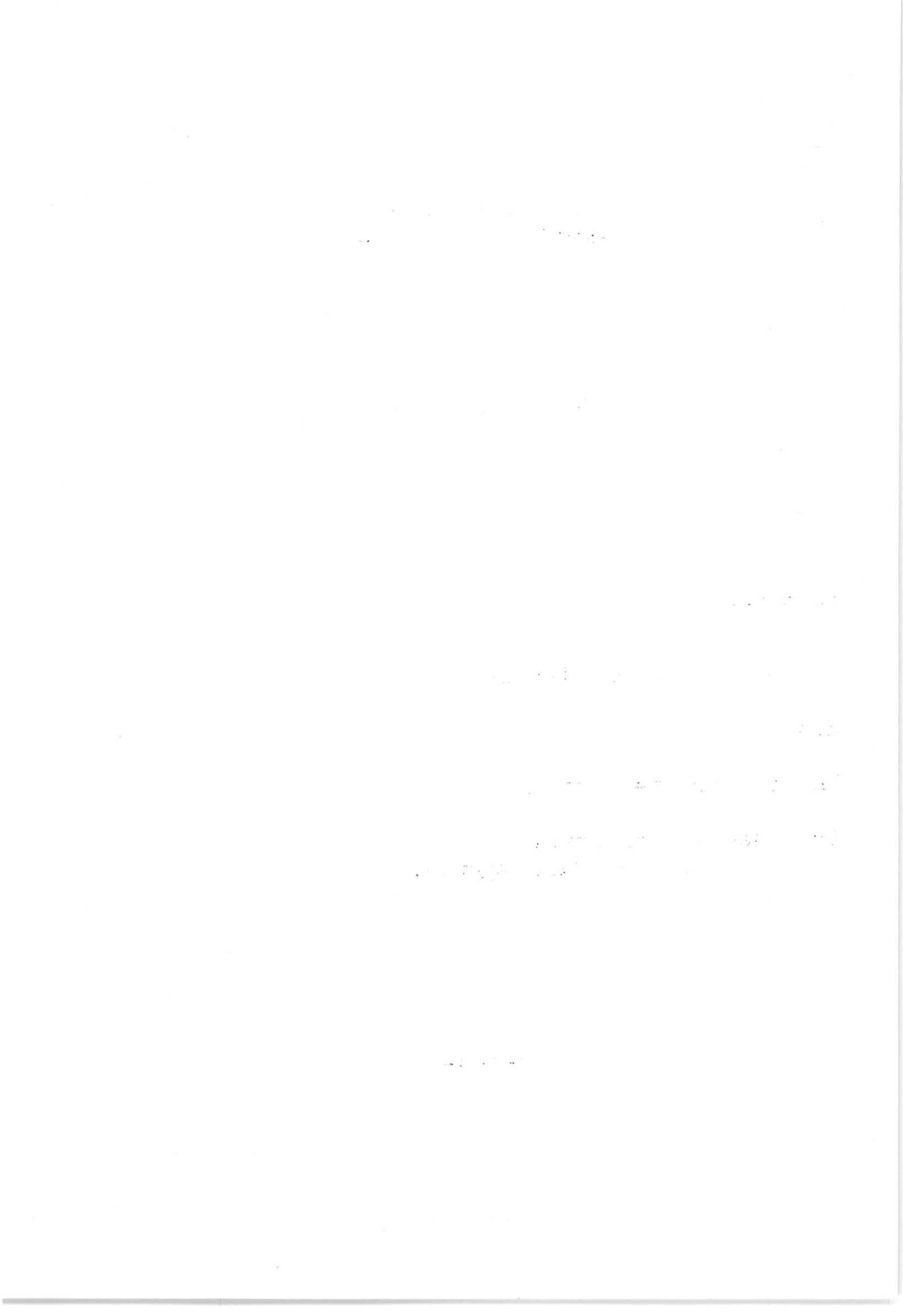
De Weg naar Vooruitgang

Rondetafel

In een kerk te Boston

Architectuur en Kunst
in het Oude Egypte.

-o-o-o-

DE WEG NAAR VOORUITGANG.

Met het jaar 1961 beginnen we aan het eerste hoofdstuk van de zestiger jaren. De stormachtige inleiding tot dit decennium, weergegeven door de gebeurtenissen van het pas verstreken jaar, vormt een sterk realistisch voorbericht tot dit artikel.

Wij zijn getuige van een krachtige doorbraak van de menselijke geest in zijn streven gevolgt te geven aan de algemene neiging ruimere en vrijere gebieden van mogelijkheden binnen te treden. Deze onweerstaanbare drang huist zowel in het hart van ieder afzonderlijk mens als in het gehele lichaam van de mensheid. Een uiting ervan zien wij in de spanningen, die in een zo verbijsterende verscheidenheid in alle windstreken van de aarde worden gevoeld. Het noodzaakt ons te zoeken naar die elementen die een verenigende kracht bezitten en een positieve bundeling tot stand kunnen brengen van gezonde geestelijke waarden, die, met wijsheid aangewend, de chaos in vrede en harmonie kunnen doen verkeren.

Het voedsel voor de menselijke vooruitgang bestaat uit ervaringen. Evenals het voedsel voor ons stoffelijk lichaam, moeten ook deze worden opgenomen en verteerd; de essentiële bestanddelen moeten worden verwerkt en het afval moet worden verwijderd. Millioenen jaren heeft het mensdom, veelal onbewust, zich gevoed met ervaringen van allerlei soort, geestelijke, mentale en stoffelijke, waaruit, onder de coördinerende

en weldadige bescherming van een kosmische intelligentie, het goede is geassimileerd en het afval is afgestoten. In ons stoffelijk lichaam heeft een storing in dit proces ziekte en lijden tengevolge. Als dat gebeurt gaat een groep antilichaampjes aan het werk in een poging de zieke cellen onder controle te brengen en het natuurlijk evenwicht te herstellen. Deze antilichaampjes hebben hun unieke vermogens ook verworven gedurende eeuwen van evolutionaire training, zodat ze hun taak automatisch en op de juiste wijze vervullen, waar en wanneer dit nodig is.

Wanneer we onze gedachten overbrengen van het stoffelijke en automatische naar de hogere gebieden van bewustzijn, beginnen we te begrijpen welke enorme consequenties vastzaten aan 's mensen mentale en zelfbewuste besluit zijn ontwikkeling ter hand te nemen door het juiste gebruik van zijn individuele vrije wil. We beseffen dat iedere man en vrouw de volle verantwoordelijkheid draagt voor het gebruik van het onderscheidingsvermogen bij het kiezen van het "ervarings-voedsel" dat wij tot ons zullen nemen, niet alleen om de status quo te handhaven maar om aan innerlijke kracht en gezondheid te winnen. Als intelligente en zelfbewuste eenheden in het lichaam van de Mensheid hebben wij voortdurend de keus onze krachten te verbinden met de progressieve elementen in de natuur of, als wij daaraan de voorkeur geven, met de ontbindende elementen, die er op uit zijn elke waarachtige evolutionaire impuls te niet te doen. Ook hebben wij het hogere vermogen de keuze te doen ons zelf voor te bereiden te zijner tijd een waakzaam en actief antilichaam te worden in de levensstroom der menselijke aangelegenheden.

De vraag is gerechtvaardigd, "Maar hoe kan ik, één onder millioenen, bewust de zaak van de vooruitgang bevorderen, al wil ik dat ook nog zo vurig? Hoe kan ik onder alle dagelijkse zorgen iets bij-

dragen dat van betekenis is voor de opbouw van het menselijk karakter?"

Als wij nog eens naar onze analogie terugkeren, zien we dat een cel in ons lichaam die door de bloedstroom wordt gevoed, tijdens zijn 'dagelijkse zorgen' zijn volledig aandeel aan vitaliteit bijdraagt en wel ondanks de druk die er door vele soorten ziektekiemen op wordt uitgeoefend. Ook wij moeten in ons gecompliceerd leven proberen bewust uit de stroom van onze dagelijkse ervaringen die elementen te destilleren, die een opbouwend karakter hebben en andere, die afbrekend werken, afwijzen.

"Maar daarvoor is een groter moreel weerstandsvermogen nodig dan ik bezit!"

Daarmee kan ik het niet eens zijn. Het is natuurlijk waar, dat niemand van ons op volmaakte wijze kan handelen, maar we zijn allen, van welk ras of welke nationaliteit we ook zijn, tot veel meer in staat dan wij met ons beperkte begrip mogelijk achten. Het stemt ons tot ernstig nadenken als we beseffen dat U en ik, als individuele eenheden in dit grote leger der mensheid, elk met zijn eigen bepaalde verantwoordelijkheden, de gehele natuur van de Mens (en in gelijke mate de toekomst van het ras) kunnen beïnvloeden en dit ook doen met al onze gedachten en gevoelens. Als één cel in onze constitutie verkeerd werkt, voelt ons gehele lichaam dat; en als een aantal cellen niet meewerkt in het algemene plan van groei, maar opkomt voor zijn eigen beperkte belangen, hebben we het begin van een kwaad dat, wanneer het niet wordt beteugeld, ernstige ziekte kan veroorzaken en mogelijk zelfs de dood.

Wat kunnen we dan doen met betrekking tot de huidige wereld-crisis, die ons dagelijks de tastbare bewijzen geeft van individuen en groepen die zich niet alleen onnodig moeilijkheden op de hals halen, maar die, door hun in blindheid en zelf-

zucht verrichte daden, pijn en onrust brengen voor de gehele mensheid? Wij vormen één wereld, in bewustzijn en daadwerkelijk, en we kunnen ons daarvan niet losmaken door te zeggen "dat zijn mijn problemen niet" om dan gewoon aan ons werk te gaan, en onze verantwoordelijkheid even vlot te vergeten als de koppen in het ochtendblad. Een dergelijke houding heeft geen waarde omdat hij ingaat tegen de evolutionaire stroming. Aan de andere kant kunnen we tot een ander uiterste vervallen en zo verontrust worden door het doen en laten van één of andere groep volkeren, dat we tenslotte niet alleen hoegenaamd geen steun geven, maar dat we, door onze eigen verwarring, wezenlijke schade toebrengen aan hen, die ons het naast staan en jegens wie wij rechtstreekse verplichtingen hebben.

Maar er is ook altijd nog een 'middenweg', die van een ruimer standpunt getuigt en uitgaat van het besef dat in de volledige circulaties van de kosmische levenskracht, er niet één levensvont is, die niet iets ten goede of ten kwade bijdraagt tot de groei en vooruitgang van elke andere levensvont; en dat gezien deze onophoudelijke en universele uitwisseling van energie-impulsen het de hoogste plicht van de mens is zich te her-oriënteren - opnieuw te leren dat het "meest innerlijke centrum" van zijn potentieel één is met de "meest innerlijke centra" van zijn medemensen. Wanneer we eenmaal begrijpen dat alle "anderen" in feite wijzelf zijn, beginnen we intuïtief duidelijker te zien wat de schering en inslag is van het Lot dat ons allen verbindt in dit levende weefsel van menselijke zielen. Dan bereiken wij een hogere graad van begrip en mededogen en weten dat de natuur de mens door middel van groeipijnen dwingt een beslissende geestelijke daad te stellen.

Er zijn er die de onrust van onze tijd toeschrijven aan morele vermoeidheid en die zich beklagen

over het schijnbare verlies aan integriteit in de menselijke verhoudingen. Ik geef er de voorkeur aan de huidige verwarring in ons handelen te zien als een gebrek aan begrip van wat ons ware doel is. Het is mijn vaste overtuiging dat de beschaving heden ten dage een hogere graad van morele kracht ten toon spreidt dan in welke voorgaande era ook. Hoe kunnen wij anders een verklaring vinden voor het feit dat de volkeren over de gehele wereld zich als nimmer te voren ten doel hebben gesteld een weg te vinden naar een betere levenswijze en bovenal zich een vrijheid van geest te verwerven die niet wordt beperkt door de boeien van een verouderde conformistische psychologie. Het is inderdaad een enorme stap vooruit als we beseffen dat de gevolgen van ons denken en ons gevoelen niet tot onszelf alleen beperkt blijven, maar dat ze door de universele wet van aantrekking en afstoting, alle andere twee of meer miljard menselijke wezens moeten beïnvloeden in dit grote lichaam van de strevende mensheid. En hoewel er hier en daar actieve groepen bestaan die opzettelijk proberen de circulatie van de gedachtestroom der mensheid te infecteren, moeten we niet vergeten dat er ook antilichamen aan het werk zijn aan de positieve zijde, die gereed staan aan te treden en hun werk te doen als verdelgers van ziekten en herstellers van de harmonie. Zo lang de vitale organen intact blijven en het hart gestadig blijft kloppen, zal het leven ongeschonden doorgaan.

Hoe verder we terugzien in de duizenden jaren der ons bekende geschiedenis en proberen een algemeen beeld te krijgen van de ups en downs in de menselijke vooruitgang, hoe meer wij tot de conclusie komen dat elke grote opleving van de menselijke geest uit de maalstroom van materiële verwarring, zijn dynamisch brandpunt had in een groep individuen, die een centrale bron van aspiratie hadden

aangeboord waardoor zij verbonden waren met die Grote Intelligentie, wiens immer beschermende invloed allen bereikt, die ernstig streven naar een volkomener expressie van de waarachtige Broederschap der Mensheid. Dit alles houdt ten nauwste verband met wat genoemd wordt de geheime leer der cosmogenesie en anthropogenesie of de sleutels tot de oorsprong en uiteindelijke bestemming van de mens en zijn verhouding tot de kosmos en zijn medemens. De grondgedachte van deze archaische traditie die ons is overgeleverd uit de dagen van de kinderstaat van het menselijk ras is, dat de mens in wezen is gevormd naar het beeld van de Goddelijke intelligentie die hem in het aanzijn riep. Wij echter, in volslagen onwetendheid omtrent de universaliteit der dingen, hebben die kosmische scheppende intelligentie beschouwd als een weerkaatsing van ons beeld - een beeld gevormd naar een verpersoonlijkt en beperkt begrip van het menselijk wezen! We verloren het schitterende feit uit het oog, dat de goddelijke vonk, die onafscheidelijk met het menselijk wezen is verbonden, deel uitmaakt van het onbeperkte potentieel van de kosmische Goddelijke Intelligentie, waarover wij spraken.

Het is een oceaan aan morele en geestelijke reservekracht, waarover elke individuele cel binnen het lichaam der mensheid kan beschikken. Het is de schatkamer waaruit ieder kan putten die het verlangen heeft een helpende hand te bieden bij het schrijven van de geschiedenis van dit decennium en de laatste hoofdstukken van de twintigste eeuw. Daarin ligt de sleutel tot dat hogere onderscheidingsvermogen dat wij moeten gebruiken bij het vervullen van onze volle plicht jegens allen.

Naar de mate dat wij, waar wij ons op aarde ook bevinden, ons bewust kunnen worden van onze universele betekenis en onze onmisbaarheid voor het geheel, naar die mate zal de innerlijke band tussen

ons en onze Goddelijke bron op positieve wijze tot uiting komen in ons leven. Naar dezelfde mate zullen wij krachtiger elementen zijn geworden in de ziel van de mensheid - zuiverende antilichaampjes in de gemeenschap der Mensen.

-J.A.L.

vertaald uit:
Sunrise Januari 1961.

-o-o-o-

RONDETAFEL.

Notities van een discussie over
de oorsprong van het woord
"theosofie".

Fred: Mag ik voor we vanavond beginnen een nog-
al pertinente vraag stellen?

Voorzitter: Natuurlijk. Dat is de beste manier
om te beginnen.

Fred: Waarom hebben we in onze besprekingen
nooit het onderwerp Theosofie behandeld? Ik voel
wel dat deze vraag wat vreemd moet klinken van
iemand die nog zo weinig op de hoogte is als ik,
maar toen ik onlangs probeerde een boek te vinden
in de geest van onze besprekingen over de Bhagavad
Gītā, raakte ik in gesprek met de bibliothecaris
van de openbare bibliotheek in de stad en deze zei
mij eens bij Theosofie te kijken. Hij zei dat hij
er zelf niet al te veel vanaf wist, dat er over de
betekenis ervan nogal verschillend wordt geoordeeld
en dat er zelfs met elkaar strijdige voorstellingen
van bestaan, maar dat hij toch meende dat er een
waardevolle filosofie aan ten grondslag moest lig-
gen. Het verbaasde mij daarom dat wij in de enkele
maanden dat ik hier kom nooit daarover hebben ge-
sproken.

Voorzitter: Je hebt een vraag gesteld die ver-
dient ernstig te worden overwogen. Maar laat mij
eerst enkele vragen stellen. Wat bedoelen we met
theosofie? Bedoelen we zijn moderne vorm, die in
onze tijd tot uitdrukking komt in de verschillende
organisaties of lichamen die zich theosofisch noe-
men? Bedoelen we de filosofie der Middeleeuwen of

van de Renaissance? Of hebben we, nog verder teruggaande, het oog op de periode van Ammonius Saccas die in de tweede en derde eeuw van onze era leefde? Of bedoelen we wellicht de archaische filosofie uit de oude Mysterie-Scholen? Of hebben we het, dichter bij onze tijd blijvende, over de christelijke theosofie die zijn weg in de wereld vond in het leven en de geschriften van Jakob Boehme, die op zijn beurt de "theosofen" van de 17e, 18e en 19e eeuw inspireerde?

Fred: Ik had geen idee dat er zo veel soorten theosofie waren of dat er zo ver in het verleden al sprake van was. Ik ben bang dat ik nu niet weet wat ik bedoel. Ik dacht dat Theosofie een modern woord was voor één of andere nieuwe filosofie.

Voorzitter: Nee, theosofie is niet één of ander nieuwbakken geloof; maar het is helaas zo dat veel van wat onder die naam wordt opgediend, vroeger zowel als nu, veeleer de uiterlijke kant dan de kern van de filosofie betreft. Er zit aan dit onderwerp zo veel vast dat we geaarzeld hebben het hier te bespreken om de eenvoudige reden dat als we er niet in slagen een vrij ruime grondslag te leggen door het belichten van bepaalde algemene beginselen, we kunnen afdwalen van onze oorspronkelijke bedoeling, die was het met elkaar bespreken van de oude en fundamentele waarheden, die aan alle godsdiensten en filosofieën ten grondslag liggen. Zelfs voor het geven van een ruwe schets van de ontwikkeling en groei vanaf zijn eerste verschijnen zou het nodig zijn een onderzoek in te stellen naar de oorsprong ervan om daarna zorgvuldig onze weg te zoeken door de doolhof van afwijkende betekenissen die door de eeuwen heen om de term 'theosofie' zijn geweven. Het woord zelf is minstens tweeduizend jaar oud, misschien wel ouder en meer dan duizend

jaar voor de oprichting van de moderne organisaties die de naam dragen en die, met min of meer getrouwheid aan de oorspronkelijke betekenis ervan, zeggen een theosofische filosofie te volgen, werd het al gebruikt, zij het op beperkte schaal.

Fred: Ik geloof, dat ik een doos van Pandora heb geopend!

Voorzitter: Dat heb je inderdaad, maar als iedereen het er mee eens is kunnen we misschien een begin er mee maken. Ik heb echter één verzoek en dat is om eventuele denkbeelden die U al had over wat theosofie wel of niet is, even opzij te zetten zodat we vanaf het eerste gebruik van de term, de ontwikkeling ervan kunnen nagaan.

Harry: Daar voel ik veel voor want net als Fred dacht ik dat het één of andere nieuwe filosofie of nieuw geloof was. Maar wat betekent het woord eigenlijk? Het klinkt Grieks.

Fred: Het is Grieks; ik heb het in mijn woordenboek opgezocht voor ik hierheen kwam, maar uit de definitie kon ik niet veel meer opmaken dan dat het woord kennis omtrent God betekent.

Voorzitter: Goed, laten we met de definitie uit het woordenboek beginnen en vandaar verder gaan. Ik heb een nieuwe Merriam-Webster en ik ben benieuwd wat die er over zegt:

"Theosofie. Ook theosophisme. Van het M.L., LGr. theosophia, kennis van goddelijke dingen, fr. theosophos, wijs in de dingen van God, van theos, God plus sophos, wijs "

Tot zover de feitelijke afleiding van het woord. Ik geloof niet dat het woord "theosophisme" ooit

veel is gebruikt, hoewel de term zo nu en dan in de geschriften van bepaalde "theosofen" van ongeveer twee honderd jaar geleden voorkomt.

Let ook op de symbolen: "ML., LGr." die natuurlijk betekenen dat het woord afkomstig is uit het Middeleeuws Latijn, dat op zijn beurt komt van het Laat Grieks, dat wil zeggen het Grieks dat van de 1e of 2e tot de 6e eeuw n.Chr. werd gesproken. En hier maken we in één enkel ogenblik een grote sprong in de tijd door de "Dark Ages" (middeleeuwen) van onze geschiedenis naar die woelige eeuwen van overgang die volgden op het begin van de Christelijke jaartelling. U ziet daarom hoe dwaas het zou zijn onze bespreking van de theosofie te beperken tot de moderne tijd. Maar laten we verder gaan met de beide definities die op de afleiding van het woord zelf volgen.

1. Veronderstelde kennis van God en van de wereld in zijn verhouding tot God, verkregen door rechtstreeks mystiek inzicht of door filosofische bespiegeling of door een combinatie van beide.
2. (vaak met hoofdletter) De leringen en het geloof van een moderne school of secte die in hoofdzaak de Buddhistische en Brahmaanse leringen volgt, in het bijzonder door dat ze een pantheïstische evolutie onderwijst en de leer der reïncarnatie.

Helen: Dat klinkt nogal gecompliceerd. Om te beginnen begrijp ik niet hoe iemand "kennis van God" kan hebben.

Dan: Er staat "veronderstelde kennis van God"! Het lijkt er enigszins op alsof Webster dit ironisch heeft bedoeld! Staat het woord God hier met een hoofdletter? Het lijkt mij dat er sprake is van een verwarring. Eerst hebben we als vertaling van het woord "kennis van goddelijke dingen" waar ik veel voor voel. Het geeft je het gevoel dat dit

niet beperkt is. Maar dan wordt er gezegd dat theosofie "veronderstelde kennis van God" betekent. En dan krijg ik het benauwende gevoel van een Persoonlijk God waarover de theosofie verondersteld wordt iets te vertellen. Misschien zoek ik spijkers op laag water.

Voorzitter: Neen, dat geloof ik niet. Je hebt juist de vinger gelegd op een aspect waar we wel even bij kunnen blijven stil staan. Ja, God staat hier met een hoofdletter, zowel bij de afleiding van theosophos, als "wijs in de dingen van God" als in de eerste definitie "veronderstelde kennis van God, enz." Als Webster en zijn opvolgers theos hadden vertaald als "een geestelijk of goddelijk wezen" of eenvoudig als "goddelijkheid", wat de betekenis was in de Griekse tijd, inplaats van het latere Christelijke gebruik van God te volgen, zouden ze de essentiële betekenis van theosophia als "kennis van goddelijke dingen" veel dichter zijn genaderd. Maar het feit dat zij het woord 'veronderstelde' inlasten wijst er op dat ze zich er wel van bewust waren dat geen enkel menselijk wezen volkomen wijs kon zijn in de 'dingen van God' en nog minder de oneindige wijsheid kan begrijpen van een goddelijke intelligentie, wiens ervaringen de alfa en de omega omvatten van het leven zelf op onze planeet, ons zonnestelsel en zelfs de ruimten in en buiten ons tehuis-heelal.

Zoals gezegd behandelt de eerste definitie de theosofie zoals die term in vroegere eeuwen werd gebruikt en wordt het met een kleine t geschreven. Maar de tweede definitie (vaak met hoofdletter) heeft betrekking op de "moderne school" van denken die de naam theosofisch draagt. Het mag misschien onbelangrijk schijnen zo nadrukkelijk dit verschil te maken maar dat is toch niet waar. De geschiedenis van 's mensen ontwikkeling en vooruitgang in waarachtig geestelijk inzicht heeft telkens weer

bewezen dat, zodra wij ons geloof in hoofdletters weergeven, we specialiseren en statisch worden; zodra we specialiseren maken we grenzen; en zodra we grenzen maken beginnen we het meest wezenlijke van wat wij zoeken uit het oog te verliezen. In materiële of zakelijke aangelegenheden moeten we natuurlijk de problemen definiëren om de aandacht op één of ander bepaald onderwerp te vestigen. Maar wanneer het om 'goddelijke dingen' gaat die betrekking hebben op de groeiende innerlijke constitutie van de mens en de kosmos, hebben we te maken met niet-statische zich ontwikkelende beginselen der waarheid, of we die beginselen Buddhisme, Christendom, Neoplatonisme of theosofie noemen. Zoals ik al zei, zodra we die beginselen een finaal karakter gaan geven, beperken we hun betekenis tot die bijzondere vorm die onze definitie aanneemt.

Dat geldt voor de gnosis (kennis) van de Gnostieke theosofie, de theosofische bespiegelingen van de Hebreeuwse Kabbalisten of van de Vuur-Filosofen, de Christelijke theosofie, vertolkt door Meister Eckhart, Jakob Boehme of Saint-Martin, of de modernere uitingen er van. Daarom gaf ik de raad onze vroegere opvattingen zolang opzij te zetten, opdat we ons veld van denken kunnen verruimen en de theosofie letterlijk kunnen zien als "kennis van goddelijke dingen". Als we het op deze wijze zien, gaan we beseffen dat het wezen van zuiver godsdienstig en filosofisch denken - evenals van wetenschap, opgevat als zuivere 'kennis', wat de betekenis van het woord is - die theosophia is, met een kleine "t", of die soort "wijsheid" die de grootste Zieneren der mensheid hebben verkregen door directe aanschouwing van "de dingen zoals ze zijn". Kortom, iedereen.....

Dan: Mag ik U hier even in de redenen vallen? Als we doorgaan op die laatste gedachte zou dat betekenen dat alle Heilanden of wereld-leraren zoals

Gautama Buddha en Jezus en ik denk ook mannen als Plato en Confucius en Pythagoras een soort theosofie onderwezen?

Voorzitter: Laten we hier niet een nieuw dogma van maken en zeggen dat elke godsdienst of filosofie theosofie is. Even gemakkelijk zouden we kunnen zeggen dat ze allen Buddhisme of Christendom of Mohammedanisme zijn enz. Maar toch is het een punt om bij stil te staan omdat, welk stelsel van godsdienstig of wijsgerig denken we ook beschouwen, we altijd uitkomen bij een centraal punt, de waarheid, als we de eeuwige en onvergankelijke kant ervan kunnen ontdekken. De verschillen liggen uitsluitend in de uiterlijke bekleding, die de essentiële betekenis ervan vaak eerder verbergt dan onthult.

Dit voert ons tot de tweede definitie, met een hoofdletter, die doelt op de moderne organisatie die in 1875 werd gesticht door H.P. Blavatsky en die een poging betekende het werk voort te zetten dat oorspronkelijk door Ammonius Saccas in de derde eeuw van onze jaartelling werd begonnen. Zoals hij probeerde aan te tonen dat de waarheid één is en dat alle godsdiensten oorspronkelijk ontstonden uit een gemeenschappelijke oude 'wijsheid', werd ook haar werk, de Geheime Leer, dat veel stof tot nadenken geeft met dat doel geschreven. In de laatste 80 jaar echter is de term theosofie ernstig misbruikt. Er bestaan verscheidene organisaties en zelfs een stuk of wat twijfelachtige secten die die naam gebruiken, die leringen propageren, die zonder meer een afdwaling van de zuivere leer zijn en die met veel bombarie de nadruk leggen op bijkomstigheden zoals psychische onderwerpen en andere ongezonde soorten pseudo fenomenalisme, die niet anders zijn dan hoogst gevaarlijke verdraaiingen van geestelijke waarden. Wilde jij wat zeggen Tom?

Tom: Ik wou net opmerken dat de verwarring die op het oogenblik bestaat in onze filosofische en godsdienstige opvattingen, vooral wat deze psychische zaken betreft, bijna het evenbeeld is van de toestand in Alexandrië tijdens het leven van Ammonius; zelfs vóór die tijd riepen de Romeinen een wet in het leven tegen de praktijken van mediums, tegen waarzeggerij en het maken van horoscopen; eigenlijk tegen alles wat ook maar even neigde naar het gebruiken en ontwikkelen van "occulte kunsten".

Marie: Ik wil graag wat meer horen over het oudste gebruik van de term theosofie. Ik vind dit alles heel boeiend.

Voorzitter: Om precies aan te geven wanneer de term voor het eerst in gebruik kwam is niet mogelijk, hoewel ik meen dat het woord "theosophos" of "wijs in goddelijke zaken" nu en dan wordt aangetroffen in de geschriften van Clemens van Alexandrië en mogelijk bij andere kerkvaders. Er zijn echter autoriteiten, die geneigd zijn aan te nemen dat het Ammonius Saccas was die voor het eerst zijn leerlingen onderlegde in 'theosofische' beginselen.

Paul: Ik las ergens dat hij een soort eclectische filosofie onderwees, door denkbeelden uit verschillende bronnen te combineren.

Dan: Bedoel je dat ze de verschillende godsdiensten afroonden en een soort geestelijke potpouri fabriceerden? Ik heb nooit van dat woord "eclectisch" gehouden, omdat ik niet inzie dat een gezonde levensfilosofie tot stand kan komen door die kunstmatig uit allerlei stukjes en beetjes op te bouwen.

Voorzitter: Laten we niet te hard van stapel lopen, Dan en verkeerde conclusies trekken. Ik ben het met je eens, dat we de waarheid nooit zullen vinden door het willekeurig verzamelen van fragmenten en die samen te bundelen. Het is natuurlijk wel juist het woord "eclectisch" zo te vertalen, maar wat Ammonius Saccas deed heeft daar niets mee te maken. Al noemt men zijn stelsel van onderricht op moderne wijze "eclectisch", in werkelijkheid volgde hij een drievoudige methode om de waarheid te vinden; analyse, synthese en interpretatie. Met Plato als grondlegger was hij in staat het essentiële van de sophia of 'wijsheid' te destilleren uit de schijnbaar tegenstrijdige elementen van de mystieke en godsdienstige overleveringen die toen in Alexandrië algemeen verspreid waren. Daarom wordt hij beschouwd als de inspirerende genius achter de bijzondere ervaring van de belangstelling voor de Platonische filosofie, die, evenals het Neoplatonisme, later niet alleen een krachtige invloed zou uitoefenen op de Christelijke psychologie maar ook door middel van St. Augustinus op de theologie van de kerk. Maar dat is een andere geschiedenis!

Het is moeilijk ons voor te stellen hoe die krioelende metropolis er in die eerste eeuwen uitzag. Het was kennelijk een bloeiend centrum van handel en verkeer tussen het Oosten, Klein Azië en Rome, maar ook was het de zetel van de hoogste cultuur en wetenschap, het Museum met de Bibliotheek waren beroemd, vooral om de honderdduizenden zeldzame manuscripten (waarvan een aanzienlijk aantal later door fanatieke Christenen werd vernietigd); en Hindoes en Buddhisten, Grieken, Joden en Egyptenaren, Romeinen en Arabieren, evenals het groeiende aantal Christelijke bekeerlingen verzamelden zich hier, allen verlangend om hun 'waar' te verkopen, stoffelijke of zogenaamd geestelijke. En hier was het dat Ammonius, uit protest tegen het oppervlak-

kige leven in het algemeen, en de holheid van veel dat als waarheid werd verkondigd, zijn school stichtte, waarin hij van zijn discipelen verlangde de grootste eerbied voor de waarheid te koesteren. Hij zelf werd genoemd theodidaktos of "god-onderwezene" omdat men geloofde dat hij de heilige "vereniging" had neegemaakt van de ziel met zijn Goddelijke bron. Ongetwijfeld werden zijn leerlingen door de adeldom van zijn leven er voortdurend aan herinnerd dat als zij trouw een leven van zelf-discipline leefden, zij eenmaal ook theosophos of "wijs in de dingen van God" zouden worden.

Marie: Heeft Ammonius boeken geschreven?

Voorzitter: Hij heeft niets geschreven, evenmin als Jezus of Buddha of Socrates.

Betty: Hoe weten we dan wat hij leerde?

Voorzitter: Op dezelfde manier als wij tot op zekere hoogte weten wat alle wereldleraren, Jezus inbegrepen, leerden: door tussen de regels en achter de woorden te lezen van hun volgelingen. Ammonius, in overeenstemming met de archaïsche gedragslijn in de Mysterie Scholen, die in zijn tijd al zeer in verval waren geraakt, eiste van zijn discipelen een plechtige eed nooit op schrift te stellen wat hen zou worden geleerd. Na zijn dood echter hebben twee van hen enkele manuscripten verspreid die een gedeeltelijke weergave inhielden van de ontvangen leringen. Gelukkig had Ammonius een buitengewoon merkwaardig man tot zich aangetrokken. Hazel, kan jij ons iets vertellen over de wijze waarop Plotinus onder Ammonius ging studeren en later de leringen neerschreef ondanks de eed dat nooit te doen?

Hazel: Niet in bijzonderheden maar ik geloof wel, dat ik een algemeen beeld kan geven. Het schijnt dat Plotinus bij alle filosofische scholen in Alexandrië naar werkelijk geestelijk onderricht heeft gezocht, maar dat hij niets anders vond dan uiterlijkheden, wat hem moedeloos maakte. Een vriend sprak hem over Ammonius. Volgens Porphyry, de beminde leerling van Plotinus, moet deze zodra hij Ammonius hoorde, hebben uitgeroepen: "dat is de man naar wie ik heb gezocht". Tien of elf jaar bleef hij bij hem en hij was zo zeer ingesteld op het innerlijk leven dat hij, naar men zegt, ook momenten had van "vereniging" met de Vader in hem. We hebben het aan Porphyry te danken dat Plotinus overtuigd werd dat het zijn plicht was de juiste interpretatie van de leringen van Ammonius op schrift te stellen nu die onvolkomen en onvolledige weergave ervan het licht had gezien.

Frank: Het zou een verschrikkelijk verlies zijn geweest als hij het niet had gedaan want Plotinus schijnt zelfs Plato te hebben overtroffen met zijn uiteenzetting van het oude thema, dat alles voortkomt uit het Goddelijke of theos en dat alle zielen en vormen en fasen van openbaring eenmaal bewust moeten streven tot hun goddelijke bron terug te keren. Er zit natuurlijk meer aan vast, maar het is stellig gemakkelijk in te zien waarom de theosophia van het Neoplatonisme telkens en telkens weer heeft getracht zich in opeenvolgende eeuwen tot uitdrukking te brengen.

Helen: Het begint al laat te worden, maar ik probeer wat ik nu heb gehoord in verband te brengen met Webster's definitie van de theosofie als "veronderstelde kennis van God" vooral datgene wat U vertelde over Ammonius die kennelijk "goddelijk inzicht" verkreeg. Wilt U die definitie niet nog

eens lezen?

Voorzitter: Met alle plezier. "Veronderstelde kennis van God en van de wereld in zijn verband tot God door direct mystiek inzicht of door filosofische bespiegeling of door beide". Laten we proberen dat op een andere wijze te zeggen na alles wat we juist hebben besproken en we zullen zien hoe merkwaardig juist het is: theosophia of kennis van goddelijke dingen inzake de kosmos en de mens, als uitingen van het Goddelijke, die verkregen kan worden door directe geestelijke waarneming of door studie en overpeinzing of door een combinatie van het verstand, verlicht door de intuïtie.

Marie: Dat is geweldig, maar wie kan zo iets bereiken behalve mensen als Ammonius of de grote leraren?

Voorzitter: Heeft Plato niet ongeveer gezegd dat in de ziel in de dageraad der tijden de kennis omtrent de grote Idee werd ingeprent, waarmee hij ongetwijfeld sophia of 'wijsheid' bedoelde, en dat het onze taak is die kennis te "herinneren" gedurende onze levens op aarde?

Helen: En heeft de Meester Jezus niet gezegd dat het de Vader in hem was die de zogenaamde wonderen verrichtte en dat wij ook konden doen wat hij deed?

Wibur: Dat spreekt mij aan want in de oorlog heb ik mensen met een geheel verschillende godsdienstige achtergrond ontmoet en al had ik niet de gelegenheid hun godsdiensten te onderzoeken, ik werd er wel van overtuigd dat geestelijke waarde niets te maken heeft met huidskleur, land of godsdienst. Daarom ben ik zo geïnteresseerd in

wat ik vanavond heb gehoord over Ammonius' hoop aan te tonen dat er maar één waarheid is. Ik heb het gevoel dat er zelfs voor ons gewone mensen een soort natuurlijke wijsheid moet zijn die we kunnen vinden.

Frank: Ik denk dat het die "natuurlijke wijsheid" binnen in ons is, die we ons trachten te herinneren.

Jack: Ik heb me vaak afgevraagd, waarom er niet een gemeenschappelijke bron van kennis is, waaruit we allen kunnen putten. Ik begrijp niet waarom er zoveel godsdiensten moeten zijn en zoveel verschillende soorten van filosofische bespiegeling over de vraag hoe onze wereld ontstond en wat onze betekenis is ten opzichte van de aarde.

Voorzitter: De overleveringen uit de oudheid bevestigen, dat er eens een tijd was in de vroege geschiedenis van de mensheid dat er één Wijsheid bestond, die aan alle volkeren der aarde bekend was, maar dat langzamerhand zo veel valse voorstellingen van één of ander aspect van de waarheid de boventoon gingen voeren, dat het nodig werd geacht dat Heilanden of Avatāra's periodiek "incarneerden" onder de mensen om de oude waarden weer in ere te herstellen. Zij kwamen niet om een nieuwe godsdienst te stichten; dat deden hun volgelingen met een ijver, waarmee de trouw aan de geest van de boodschap niet altijd gelijke tred hield. Het is dezelfde droevige geschiedenis als de menselijke natuur de woorden der waarheid tracht te bewaren door ze zo netjes in een boek of manuscript neer te schrijven dat, als dat eenmaal is gebeurd, er niets meer te doen valt dan het zorgvuldig te bewaren! Al gauw hebben we niet alleen de sleutel er toe "verloren" maar we hebben ook de oorspronkelijke verheven bedoeling vergeten.

Voor we het weten beschouwen we de mening van iemand anders als onze autoriteit voor wat waar of niet waar is! De waarheid is één maar er zijn even zo vele "waarheden" of uitingen van "goddelijke dingen" als er menselijke wezens zijn die hun inzicht reflecteren door het prisma van hun eigen individuele bewustzijn.

Betty: Dat zou de verklaring kunnen zijn waarom we zoveel punten van overeenkomst in de grote godsdiensten vinden. Er zijn natuurlijk wel verschillen in psychologie en in de ontwikkeling van de leringen. Maar ik herinner mij hoe het mij trof toen ik een leergang volgde in Vergelijkende Godsdienststudie aan de universiteit. Ik had in die dagen nog niet veel gereisd en ik wist maar heel weinig af van andere volkeren, maar de professor die wij hadden was een groot bestudeerder van de Upanishads en van de Griekse en Romeinse geschriften en meer dan eens sprak hij over een "gouden draad" van wijsheid. Hij noemde die de "Ariadne" draad der waarheid die, zoals hij zei, ons door de doolhof der vele voorstellingen kan leiden.

Voorzitter: Er is inderdaad een "gouden draad" van waarheid, die de meest archaïsche geloofsvormen met de tegenwoordige verbindt en die een band legt tussen de geestelijke erfenis van elk volk en ras met die vonk van Goddelijke Intelligentie, die in het hart van elk mens huist.

De tijd is veel te vlug voorbij gegaan en we hebben slechts de omtrekken van het onderwerp be-roerd. Maar

Fred: Kunnen we dit niet voortzetten en misschien enkele van de latere vormen der theosofie behandelen, die U in het begin noemde?

Voorzitter: Er is meer dan één avond nodig wanneer wij zelfs ten dele recht willen doen wedervaren aan het onderwerp, maar als U er belangstelling voor hebt om dit, langs de algemene lijnen, die wij hebben aangegeven, voort te zetten, dan geloof ik dat we een vruchtbare tijd kunnen hebben met een bespreking van de "wijsheid van goddelijke dingen".

vertaald uit:
Sunrise Februari 1961.

IN EEN KERK TE BOSTON.

Enige jaren geleden hoorde ik in de Gemeenschaps-Kerk in Boston een lezing, die zo'n diepe indruk op mij maakte, dat ik hem mij herinner alsof hij pas gisteren plaats vond. Een professor in de vergelijkende godsdienststudie was uitgenodigd de gemeente toe te spreken en een beschrijving te geven van de godsdiensten van verschillende volken, oude zowel als moderne, waarna vragen en een discussie zouden volgen. De spreker bleef wat langer stilstaan bij de verrassende overeenkomst tussen de oosterse en westerse godsdiensten die volgens hem voor hun echtheid pleit. Hij merkte toen op hoe belachelijk het daarom is als iemand beweert het enige ware geloof te bezitten. Ik herinner mij dat ik toentertijd dacht dat dit voor zijn Christelijk gehoor nogal zwaar te verteren was, maar het werd allemaal op zo overtuigende en onpersoonlijke wijze gegeven, dat men zich meer bewust was van het gebodene dan van de gedachte dat dit een aanval zou kunnen betekenen op zijn traditionele denkbeelden. Tijdens deze lezing drong voor de eerste maal de nog al verrassende waarheid tot mij door dat de meeste godsdiensten zijn opgebouwd rondom een zelfde reeks van symbolische feiten - de centrale figuren zijn steeds Heilanden, die "geboren" werden uit een Maagdelijke Moeder, in een hol, grot of stal, ten tijde van de winterzonnestilstand. Ook waren zij steeds al heel jong in staat hun leermeesters in verwarring te brengen door hun alwetendheid omtrent de vele natuurwetten. Hun levens vertoonden ook steeds een zelfde algemeen patroon en bestonden uit de verzoeking, de beproeving en de verlichting, het preken en het genezen van de zwakken en eindigden onveranderlijk met een kruisiging,

opstanding en hemelvaart in één of andere vorm. De namen en landen mogen verschillend zijn geweest, maar de eeuwige geschiedenis is in wezen dezelfde in alle grote godsdiensten, waarvan er vele heel wat ouder zijn dan de onze.

De spreker wees ook terloops op de onvermijdelijke neiging in de godsdienst zijn leringen te organiseren en te codificeren en een hiërarchie in te stellen, die de waarheid moet doorgeven en censureren; tenslotte hoe wereldomvattende organisaties ontstaan uit het leven en de denkbeelden van een groot leraar en later dikwijls in vele delen uiteenvallen door verschillen in interpretatie van de boodschap van de Stichter. De professor legde daarna uit hoe een godsdienst door de eeuwen heen verandert, doordat nu eens op dit en dan weer op een ander aspect van het geloof de nadruk wordt gelegd; en hoe ook het geloof wordt gewijzigd en bewerkt; in verschillende perioden worden leringen verworpen - zoals de reïncarnatie in het Christendom - terwijl in andere tijden nieuwe gebruiken en ideeën worden aangenomen - bijv. de absolutie, of het in zonden geboren worden. Het is dus niet altijd gemakkelijk de ene godsdienst met de andere te vergelijken, want er hebben heel wat veranderingen en zuiveringen plaats gehad, die eerder de neiging hebben de grote wereldgodsdiensten te scheiden dan te verenigen. Maar het is merkwaardig dat zelfs zoals zij nu zijn er zoveel overeenkomsten kunnen worden aangetroffen als we tenminste daarnaar, in plaats van naar de verschillen, zoeken. Als we er echter op staan de nadruk te leggen op de verschillen, is het niet meer dan billijk die historisch en onpartijdig te onderzoeken, want in de meeste gevallen zullen we ontdekken dat ze gebaseerd zijn op een op willekeurige en kunstmatige wijze gemaakt onderscheid.

Een belangrijk deel van zijn lezing handelde

over enkele leringen, die in de meeste godsdiensten voorkomen. Dat was natuurlijk de Gouden Regel, die zowel in positieve als negatieve be-
woordingen wordt aangetroffen, nl. "Behandel anderen zoals gijzelf behandeld zou willen worden", en ook "Wat gij niet wilt dat U geschiedt, doe dat ook een ander niet". (Dit laatste is, naar ik geloof, o.m.de Chinese vertolking). Dan is er de leer van 's mensen inherente Goddelijkheid, als een kind van God, en de pelgrimstocht die hij moet ondernemen door vele levens of incarnaties, waarin hij zich langzamerhand door zijn eigen zelfgerichte pogingen ontwikkelt tot een nobeler mens.

De spreker beschreef nogal uitvoerig de werkingen van de wet van oorzaak en gevolg, in het Oosten bekend onder de naam Karma, en aan ons in het Westen bekend door het Bijbels gebod "Wat gij zaait, zult gij ook oogsten". En hoe deze twee kosmische processen hand in hand werken, zodat de mens elk moment precies is wat hij van zichzelf heeft gemaakt en in de toekomst zal hij juist datgene worden wat hij nu van zichzelf maakt. Wat wij dus onder karma ervaren is iets van ons eigen maaksel, zelfs al herinneren wij ons niet van waar of wanneer en iedere ervaring die tot ons komt, onverschillig of die aangenaam of onaangenaam is, is vol betekenis en is een kans voor de groei van de ziel.

Er was nog heel veel meer, maar het is moeilijk alle bijzonderheden te herinneren. De spreker besloot met te zeggen dat zijn studie van andere godsdiensten hem op het punt hadden gebracht waarop hij zijn eigen godsdienst destemeer waardeerde, want nu zag hij die als een juweel, maar in een universele zetting. Ook meende hij dat het vermogen het geloof van anderen te begrijpen ons helpt alles wat er in de wereld van vandaag gaande is vollediger en met meer werkelijkheidszin

te waarderen en ons bovendien helpt de fundamentele eenheid te ontdekken die in de ons omringende verscheidenheid bestaat.

Na de toespraak was er gelegenheid tot discussie en ofschoon er meerdere vragen en opmerkingen waren, is er één vraag in het bijzonder in mijn geheugen gegrift. Ik zat tamelijk vooraan in de zaal aan de zijkant en had opgemerkt dat gedurende de toespraak van de professor een tweetal dames elkaar van tijd tot tijd hadden aangekeken, waarbij zij de wenkbrauwen fronsten en het hoofd schudden ten teken van misnoegen. Dit stoorde mij enigszins, want ik had het gevoel dat het minste wat we konden doen was de lezing onze hoffelijke aandacht schenken. Goed, een van hen stond tijdens de discussie op en zei dat zij een vraag voor de spreker had. Die luidde ongeveer als volgt: "Vindt U het niet verschrikkelijk harteloos en wreed, als wij zouden moeten lijden voor iets dat wij in vroegere levens hebben gedaan, als we er ons niets van herinneren? Zo'n verklaring kan toch niet rechtvaardig genoemd worden en ik zou die nooit kunnen accepteren."

Ik bewonderde de professor zeer voor de eerlijkheid van zijn antwoord, dat in hoofdzaak hier op neer kwam:

"Tot nu toe heb ik vermeden mijn persoonlijke mening weer te geven, die ook eigenlijk onbelangrijk is en heb mij bepaald tot het beschrijven van de feiten, zoals ik ze begrijp. U hebt mij echter mijn mening gevraagd en ik ben blij U deze nu te kunnen geven. Wat het lijden betreft, er zijn heel wat kleine ongemakken en kwalen die het gevolg zijn van een of andere onvoorzichtigheid, waardoor we voortdurend lijden zonder ons de juiste oorzaak te herinneren en we nemen dan aan dat we te veel hebben gegeten, op de tocht hebben gezeten, of iets anders onverstandigs hebben gedaan, waarvan we nu de gevolgen moeten dragen. Vooral bij lichamelijke

ziekten nemen we aan dat wij het zijn die de last, die we ondervinden, hebben veroorzaakt. Inderdaad, waarheen we ons in deze wereld ook wenden, overal zien we de wet van oorzaak en gevolg aan het werk; maar als het een grotere gebeurtenis betreft, in het bijzonder de tragedies van het leven, waarvan de oorzaken in het duister liggen, verwerpen we plotseling en zonder enige logische reden de idee van causaal verband en zeggen we dat God ons dit heeft opgelegd.

Nu vraag ik U vrijmoedig: wat is hartelozter en wreder, de gedachte dat we zelf de gebeurtenissen die tot ons komen hebben veroorzaakt en dat wij daarom de kracht in ons hebben ze tegemoet te treden, of dat het Opperwezen, de personificatie van liefde en wijsheid, klaarblijkelijk door een grill iemand uitkiest en de één een lijden van onvoorstelbare hevigheid oplegt; en aan anderen die het dikwijls veel minder schijnen te verdienen, een leven van weelde en gemak schenkt en hen vrijwaart van alle zorgen en ellende. Voor mijzelf heb ik altijd de voorkeur gegeven aan de idee dat er een logische verklaring voor de schijnbare onrechtvaardigheden in het leven bestaat en de leer dat wij door onze gedachten en handelingen de scheppers zijn van ons eigen lot trekt mij aan, niet alleen omdat het rechtvaardig is, maar omdat het daarom waarlijk menslievend is.

Stelt U zich een ogenblik de werking voor van deze zelfde wet in de toekomst; komt het U rechtvaardig voor dat wrede en despotische individuen, nadat zij een leven lang aan anderen lijden hebben gebracht, eenvoudig alleen door te sterven bevrijd kunnen worden van de resultaten van hun handelingen? Wanneer zullen de rekeningen worden vereffend? Kan iemand, voor wat hij anderen aandeed, door welke macht ook, of die aards of goddelijk is, worden vergeven en zodoende aan alle gevolgen ontsnappen? Zo'n idee is in hoge mate zelfzuchtig, want wat

gebeurt er met al degenen, die onrecht hebben ondervonden? Ik kan niets wreders bedenken dan de gedachte aan de resultaten van onze handelingen te ontsnappen, niet alleen terwille van hen die onrecht hebben ondervonden, maar ook omdat een overtreder alleen precies kan begrijpen wat hij heeft gedaan en zo de kracht kan ontwikkelen niet nog eens tot die fout te vervallen, als we de gevolgen zelf moeten dragen. Niets is voor mij hartelozener dan het geloof dat we slechts één leven hebben, dat we door een soort kosmische loterij op aarde zijn geplaatst voor enkele jaren, sommigen om te lijden, anderen om te genieten, waarna er niets anders zou volgen dan een eeuwig bestaan in een hemel of hel. Ik wil graag het gevoel hebben in deze zaken verantwoordelijkheid te dragen, niet alleen voor mijzelf, maar evengoed met betrekking tot anderen en tot de toekomst van de mensheid, waarmee ik mij onafscheidelijk verbonden voel."

.... U zult zich afvragen hoe dit alles zoveel jaren in mijn herinnering is bewaard. Als ik daaraan terugdenk, besef ik dat deze bijeenkomst mijn gehele kijk op het leven heeft veranderd. Ze heeft mijn ogen geopend voor het feit, dat de waarheid universeel is, evenzeer in het verleden gold als nu, even waar voor elk deel van de aarde en trouwens ook op Mars of op de nog verder verwijderde Andromeda. Ik begon het universum te zien als de belichaming van de Heerlijke Goddelijkheid, die werkt door middel van wetten, die a.h.w. de gewoonten van de Godheid zijn; dat God dus niet degene is die de wetten opzij zet, maar die ze waarborgt.

In ieder geval vond ik deze ervaring, die voor mij zoveel betekende, de moeite waard om door te geven.

-William Stone

vertaald uit:
Sunrise September 1960.

ARCHITECTUUR EN KUNST

IN HET OUDE EGYPTE.

De Egyptenaren waren in de grond van de zaak een kunstzinnig volk; zij waren zeer trots op hun kunstwerken en de maatschappelijke positie van de kunstenaar-vakman was vrij aanzienlijk. De architect stond het hoogst in aanzien. In het Oude Keizerrijk heette de hogepriester van Memphis de "Hoofdleider der Kunstenaars", en omdat hij de hoogste priester van de god Ptah was - één van de personificaties van de goddelijke scheppingskracht - behoorde de bescherming van de kunsten tot zijn plichten. Gedurende de gehele loop van een lange en veelbewogen carrière bleef de kunst onlosmakelijk met het leven verbonden; en Egypte bracht een individuele en, ondanks zijn eigenaardigheden, grote kunst voort. Het opvallende conservatisme van het volk komt tot uitdrukking in het feit, dat de verschillen tussen bouwstijlen die door duizenden jaren van elkaar zijn gescheiden geringer zijn dan die tussen middeleeuwse stijlen, die slechts honderd jaar uiteen liggen. Als gevolg daarvan werden enkele van de laatste ptolemeïse tempels, vóór men de hiërogllyphen had weten te ontcijferen, aan vroegere perioden toegeschreven.

Wat van de Egyptische kunst op grote schaal is overgebleven zijn hoofdzakelijk gebouwen, beeldhouwwerken en schilderijen, die aan religieuze onderwerpen waren gewijd of voor begrafenisdoeleinden waren bestemd. De kunstenaars waren in hun stijl grotendeels aan vaste vormen gebonden en werden door strenge conventies beheerst; doch naast deze ontwikkelde zich een meer levende kunst, die ons nauwelijks bekend is, omdat ze werd toegepast in particuliere gebouwen, die sinds lang zijn verwoest. Deze minder conventionele kunst was volkomen

vrij van het dogma der traditie. Werkelijk slechte kunst is zo goed als niet bewaard gebleven en de Egyptenaren schijnen hun eigen gegronde redenen te hebben gehad voor hun merkwaardige regels. Deze omvatten gedwongen houdingen, het ontbreken van gezichten en face en de uitdrukking van rust bij die en profil, zelfs bij opwinding. Ook het verwaarlozen van perspectief, de afwezigheid van licht en schaduw in de schilderkunst en andere bijzonderheden.

Als de aankleding en de versieringen der grafkelders er niet waren geweest, zouden vele sectoren van het Egyptische leven en enkele van de beste kunstuitingen onbekend zijn. De meest grootse gebeeldhouwde figuren uit de Vierde en Vijfde Dynastie werden in grafkelders verborgen gevonden. Onder deze was het wereldberoemde houten beeld van een onbekende man, die de inheemse arbeiders, die het hadden opgegraven, de Burgemeester van het Dorp noemden, omdat het zo sterk op de plaatselijke functionaris leek. Op deze wijze zijn vele wonderbaarlijke standbeelden blootgelegd, die tot zesduizend jaar terug dateren. De ogen van enkele van deze waren met kristal en metaal ingelegd en zij zijn zo natuurgetrouw, dat toen de grafkelders voor het eerst werden geopend, de Arabieren meenden, dat het Jinn waren, bovennatuurlijke wezens, die de schatten bewaakten. In die periode werd bij de grafbeelden naar een stoutmoedig realisme gestreefd en ofschoon sommige in enkele technische details onvolmaakt zijn, bezitten zij een buitengewone, bijna magische kracht, waardoor ze op de toeschouwer de indruk maken van symbolen van de ziel, want zij zijn in geestelijk én stoffelijk opzicht realistisch.

Op het eerste gezicht lijkt deze gewoonte om in de grafkelders beelden te plaatsen nogal zonderling, maar ze wordt verklaard als we kennis nemen van het Egyptische geloof in een half-stoffelijk evenbeeld of dubbel van het menselijk lichaam - een soort

"astraal lichaam". Dit dubbel, dat vóór de geboorte bestaat en na de dood voortleeft, noemden zij de Ka en zij achtten zijn behoud noodzakelijk voor het gerief en, naar het bijna scheen, voor het bestaan zelf van de gewone persoonlijkheid van de overledene gedurende een korte poos na de dood. Als een extra voorzorgmaatregel werd vaak méér dan één Ka-beeld gebruikt. In de Etruskische grafkelders zijn ook afbeeldingen van het leven der mensen gevonden en men heeft daarvoor een verklaring gegeven, die van de bovenstaande afwijkt. Men heeft verondersteld, dat zij het gelukkige toekomstige leven op aarde van de ziel van de overledene voorstellen, wanneer hij na een kort verblijf in de subjectieve wereld is gereïncarneerd. Het is niet onwaarschijnlijk, dat het verlangen om de Ka te behouden een diepere betekenis heeft dan de reeds genoemde, want het gehele onderwerp is duister en vol valstrikken. Dit geldt in het bijzonder voor diegenen onder ons, die het benaderen vanuit het alledaagse, materialistische standpunt en niet bereid zijn te erkennen, dat de oude Egyptenaren kennis kunnen hebben bezeten van de innerlijke krachten van het leven, die in onze dagen bijna is verdwenen, daar wij zo geheel in beslag worden genomen door de uiterlijke verschijnselen.

Zij waren een opgeruimd volk en men heeft vele vermakelijke caricaturen gevonden. Eén ervan, die beroemd is, stelt een dame voor, die zich opmaakt en andere zijn een afbeelding van veldslagen tussen gewapende en gedrilde katten en ratten en van schaakwedstrijden, waarin de spelers ezels zijn etc. Ondanks de aandacht die zij voor niet-aardse zaken hadden, zou het daarom toch een grote fout zijn te menen, dat zij voortdurend in een begrafenisstemming leefden.

In vergelijking met andere antieke stijlen kan men de Egyptische architectuur geredelijk ascetisch en spiritueel noemen. De Griekse, die haar opvolgde als een verheven uitdrukking van de vermogens van de

menselijke ziel, is een meer sierlijke uiting van de waarheid door middel van louter schoonheid; en de Romeinse, hoewel sterk en energiek, is stellig de meest materialistische en overdadige. Deze opeenvolging in de bouwimpuls herhaalde zich in zekere mate in de Christelijke cyclus: de Gothiek met zijn ascetische tendens, gevolgd door de klassieke schoonheid van de Renaissance, die tot de buitensporigheden der Rococo verviel.

De Egyptenaren zochten het vooral in de indruk, die grote omvang en gewicht maken. Op deze manier schiepen zij rust en waardigheid en een eventuele indruk van zwaarte werd steeds verzacht door de bekoring van decoratieve kleuren, die een essentieel deel vormen van alles wat uit hun handen kwam. Zij waren meesters in ongenueanceerde tinten en zelfs de meest levendige kleuren werden door hun ontwerpers op knappe wijze aangewend. De Grieken volgden het voorbeeld van hun Egyptische meesters en beschilderden hun tempels; en bij de Saraaceense architecten waren felle kleuren ook van essentiële betekenis in hun composities. Zelfs de middeleeuwse Gothische bouwwerken waren inwendig op schitterende wijze met schilderingen en mozaïken versierd.

Een belangwekkend onderwerp in de studie van de oude kunst en filosofie is de invloed van Egypte op Griekenland en daardoor op alle volgende beschavingen. Het is ongetwijfeld waar, dat het historische Griekenland aan de voorhistorische Egeïsche beschaving enkele kunstmotieven heeft ontleend, maar dit pleit in geen enkel opzicht tegen de grote invloed van Egypte, hetzij deze rechtstreeks of via de Egeïsche en Mesopotamische beschaving werkte. Onder de verfijnde uitingen der Griekse bouwkunst vinden we bijna onmerkbare bogen en andere modificaties van oenschijnlijk rechte lijnen en zekere onregelmatigheden in de ruimten tussen onderdelen, die alle duidelijk met opzet zijn aangebracht.

Gewoonlijk werd geleerd dat dit geschiedde met de bedoeling gezichtsbedrog te verhinderen, maar een juistere hypothese veronderstelt, dat de meeste ervan een list waren om aan een anders starre mechanische structuur leven en beweging te geven - waarmede de Grieken het voorbeeld van de Egyptenaren volgden.

Het is niet gemakkelijk om de Egyptische invloed in de decoratieve kunst te loochenen. De zo veelvuldig gebruikte lotus was niet alleen een bewonderenswaardig motief, maar ze had ook een diepe, symbolische betekenis. In West-Azië en Oost-Europa treffen we overal verspreid vormen van versiering aan, die daaraan zijn ontleend. De Griekse rand, het Myceense "hartebblad", het astragaal (stijlband om zuil), de rozet en andere patronen die men vroeger als zuiver Grieks beschouwde, worden alle in het oude Egypte teruggevonden. In dit verband worden we onweerstaanbaar herinnerd aan de unieke gelijkenis van enkele van de voornaamste Egyptische symbolen en beginselen van de beeldende kunst met die van het Oude Amerika. De bouwwerken der Maya's te Chichén Itzá dragen een duidelijk Egyptisch karakter en de grote pyramiden van de Zon en de Maan bij de stad Mexico zouden in het Nijldal heel goed op hun plaats zijn. In de symboliek der beide vastelanden treffen we o.a. het Tau-kruis en de Gevleugelde Wereldbol aan. Ook de symbolische houdingen van bepaalde belangrijke figuren in Centraal Amerika komen zozeer overeen met die van de Indische Krishna en Buddha, dat er tussen de wijsgeren van de beide halfronden wel een zekere gemeenschap van denken moet hebben bestaan. De vraag rijst: bestond deze vóór of na de veronderstelde vernietiging van Atlantis?

De Egyptenaren kenden de ronde boogvorm heel goed, al gaven zij met de Grieken de voorkeur aan de vlakke deurstijl. Voor beide volkeren was stabiliteit een belangrijk architectonisch beginsel. De bovenste

delen van hun bouwwerken rustten stevig op de onderste; geen enkel deel verkeerde in een labiel evenwicht. Maar het klimaat, waarin de bevolking langs de Nijl leefde, dwong tot de aanvaarding van bepaalde denkbeelden, die in de Gothische stijl der donkerder noordelijke gebieden minder wenselijk waren. In de brandende zuidelijke zon zijn grote en massieve bouwwerken van eenvoudige lijn en platte vlakken doeltreffender dan torens en spitsen en ingewikkelde details die aanzien geven aan bouwwerken, die beschenen worden door het vaak gedempte licht van mistiger luchtstreken.

Hiërogliphische inscripties op tempelmuren zijn niet de enige overblijfselen der Egyptische literatuur. Boeken werden algemeen gelezen. Onder de schaarse overblijfselen die de eeuwen hebben overleefd vinden we godsdienstig ritueel, verhandelingen over magie, staatspapieren, werken over reizen en over medische, astronomische en wiskundige onderwerpen, sprookjes en romantische lectuur, gedichten en liefdesliederen. Tot dusverre is geen enkel compleet historisch werk gevonden, maar er bestaan wel verscheidene dichtertelijke verslagen over beroemde veldtochten en overwinningen. Ramses de Grote werd nimmer moe om van zijn zegepraal over de Hittiten in Syrië in hiërogliph en in bas reliëf te getuigen. De vijand sneed hem van de hoofdmacht van zijn leger af en alleen door zijn persoonlijke moed behaalde hij de overwinning. Nadat de vrede gesloten was, schonk hij de Hittiten-koning zijn dochter ten huwelijk en het verdrag dat werd opgemaakt en waaraan men getrouw bleef, toont aan op welk hoog menselijk peil de strijdende volkeren stonden; het is tevens een merkwaardig voorbeeld van internationaal recht van meer dan drieduizend jaar geleden. Het regelde de terugkeer naar huis van gevangenen, die elk land had gemaakt en de menslievendheid der Egyptenaren blijkt uit schilderijen, waarop men dezen hun vijanden van de verdrinkings-

dood ziet redden.

De unieke tempel van Koningin Hetshepset werpt weer een ander licht op het leven in het oude Egypte. De muurschilderingen stellen de voornaamste gebeurtenissen voor in de expeditie, die zij overzee naar Punt zond, waar ter verkrijging van wierook ruilhandel werd gedreven met de inlanders, (die niet als negers werden afgeschilderd) en die vroegen: "Hoe bereikte U dit onbekende land? Zijt ge uit de hemel neergedaald?" Op een latere schildering zijn zij bezig wierook, ivoor, goud, ebony en zelfs een giraffe te laden en in de hiërogllyphen lezen we flarden van gesprekken tussen de mannen. De een zegt: "Laad niet zoveel gewicht op mijn schouders", waarop zijn kameraad vinnig antwoordt, dat hij een luie kerel is. De hele geschiedenis is verbazend modern.

Het zal voor velen een verrassing zijn te horen, dat Egypte ongeveer duizend jaar vóórdat Koning Alfred van Engeland de eerste kern van de Britse vloot vormde, zeeslagen leverde in enorme oorlogschepen. Ptolemeus Philopater bezat een schip, dat ruim honderdtwintig meter lang was. Het werd geroeid door vierduizend matrozen en had verscheidene roeibanken; vierhonderd anderen hanteerden de zeilen en het vervoerde drieduizend soldaten. Een ander schip bevatte behalve de gebruikelijke hutten grote badkamers, een bibliotheek en een sterrenwacht. Van zijn acht torens konden door middel van werktuigen sterren worden afgeslingerd van honderdvijfendertig kilogram en pijlen worden afgevuurd van 5,5 meter lengte.

Wat de romantische literatuur betreft, zijn er een aantal Egyptische vertellingen van grote ouderdom gevonden, die gelijken op volksverhalen, die nog altijd in omloop zijn, zoals assepoester en enkele uit de Duizend-en-één-Nacht, zoals Sindbad de Zeeman. Nog een merkwaardig sprookje is De Twee Gebroeders dat een duidelijk wijsgerige betekenis

heeft, waarin de voornaamste gebeurtenis ons herinnert aan het Bijbelverhaal van Jozef en Potifar's vrouw. Het laatste gedeelte wijst op de mystieke wedergeboorte van de held, waarover sommige Ierse legenden spreken. Twee delen met Egyptische verhalen, uitgegeven door Dr. Petrie en nog één door Professor Maspero zijn in vele bibliotheken te vinden.

Aangezien geen enkel serieus en samenhangend historisch werk over Egypte van de hand van een inheems historicus is ontdekt, heeft men zelfs met de grootste moeite nog maar een globaal verslag van de regeringen der Pharaoh's kunnen opstellen. Er bestaat daarom veel verwarring omtrent de vroegste jaartallen, die niet aan de hand van betrouwbare optekeningen kunnen worden gecontroleerd en dat is iets wat we niet moeten vergeten, als we over de ouderdom van de Grote Pyramide en het Vroege Keizerrijk definitieve uitspraken horen. De Egyptenaren, evenals andere volkeren van ver en nabij, geloofden dat er oorspronkelijk een Gouden Eeuw is geweest, waarin Goddelijke Wezens regeerden, gevolgd door perioden van achteruitgang met Halfgoden en gewone menselijke koningen. De duur der regeringen verminderde langzamerhand van duizenden jaren tot normale menselijke perioden aan het begin van het historisch tijdperk. Volgens Plato wisten de Egyptenaren af van de vernietiging van Atlantis door het water. Deze legenden mogen in onderdelen allegorisch zijn maar voor de ouden vormden zij werkelijke gebeurtenissen in de vroege geschiedenis der mensheid. De regeringen der Goden en Helden hadden betrekking op de eerste menserrassen die misschien minder stoffelijk waren, waaruit zich het zuiver menselijke type zoals het onze ontwikkelde via stadia van toenemende verstoffelijking - waaruit wij ons tenslotte weer zullen moeten verheffen. Dezelfde belangrijke gedachte treffen we ook aan in Griekse, Chinese, Indische

en andere wijsgerige stelsels en deze op zichzelf merkwaardige éénstemmigheid zou een aansporing voor ons kunnen zijn in deze oudere verhandelingen iets waardevols te ontdekken, dat voor ons eigen leven van praktische betekenis is.

Ofschoon we geen volledige werken bezitten over de filosofie der Egyptenaren, bestaat er verspreid voldoende materiaal, dat ons in staat stelt haar voornaamste kenmerken te leren kennen. Wij moeten bedenken, dat de populaire godsdienst, zoals dat ook met vele van de oude vormen het geval was, aan de ene kant ten dele onthult en aan de andere ten dele verbergt. Vele geloofsovertuigingen, die te maken hebben met de innerlijke aard van de mens en de kosmos, met het leven vóór de geboorte en na de dood en met het streven naar éénwording met de Goddelijke Krachten achter het Heelal - vele daarvan beschouwde men als esoterisch; daarom kunnen we alleen door vergelijking en door interpretatie tot een juiste beoordeling komen van de beginselen, die dit grote volk inspireerden. In verschillende perioden in haar lange geschiedenis viel Egypte aan het priesterdom ten prooi; in andere tijdperken luidden "nieuwe" reformaties perioden in van nieuwe religieuze inspiratie. Maar in heel haar geschiedenis speelde de godsdienst een overheersende rol en doordrong de regering, de kunst, de architectuur en het dagelijks leven dermate als voor ons moeilijk te begrijpen is. Zoals H.P. Blavatsky in Isis Ontsluierd zegt:

"Laten we onmiddellijk eerlijk bekennen, dat we in werkelijkheid maar weinig van deze oude volkeren afweten en dat, voor zover we kunnen nagaan, dat in de toekomst niet veel beter zal worden, tenzij onze studie zich in dezelfde richting beweegt als die der priesters in de oudheid."

In bijna al onze pogingen het leven en de cultuur

in de oudheid te verklaren, wordt het verleden onvermijdelijk gekleurd door het standpunt dat wijzelf innemen en het resultaat moet dan wel onnatuurlijk, zo niet verdraaid lijken. Misschien kunnen wij deze fout niet helemaal vermijden, omdat wij burgers van deze tijd zijn en doordrongen zijn van zijn geest. Maar als wij het verleden werkelijk willen leren kennen, zou de eerste stap moeten zijn onze vooropgezette en vaak bekrompen opvattingen omtrent de kennis en wijsheid van volkeren zoals de Egyptenaren en hun tijdgenoten los te laten en aan hun opmerkelijke prestaties de belangrijke plaats te gunnen die zij verdienen, niet verdraaid en beïnvloed door onze eigen wellicht te bekrompen theorieën daarover. Het is per slot van rekening mogelijk, dat de eerste Egyptenaren en andere oude volkeren in vele delen van de wereld, niet in de "kindsheid van het ras" leefden, maar erfgenamen waren van een voorvaderlijke wijsheid, die tot hen kwam uit landen, die door de golven der oceaen zijn verzwolgen en uit tijden die zo ver achter ons liggen dat het tijdperk der Pharaoh's daarmee vergeleken slechts gisteren is.

-Charles J. Ryan

vertaald uit:
Sunrise November 1960.